

מסורת הש"ס

(א [דף מג.],

—

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשבוע אחד עד: (ב) ריש"י ד"ה אמר וכו' אחת הס"ד: (ג) ד"ה משוכה וכו' שעה אחת מהפקירו וכו' וזכירה דדיה: (ד) ד"ה אמר עולא וכו' ומחזיק כזה להכי אמרינן: (ה) ד"ה רישא נמי וד"ה משום הד"א: (ו) ד"ה אי הכי וכו' ראשון נמי להוי: (ז) ד"ה אמר רבה וכו' הדרי ומחזקי וכו' מתוך כך אתי אחר ומחזק בהו והוי:

—

מוסף רש"י

אבל דאורייתא לא הוי הפקר. כלומר כל זמן שיחזור בו, ולר' יוסי מומיח אחיא פטוריהו ממעשר משום כדי שלא תשתבח, שמה יפריש מזה הפקר על ענין שאינו נקוב שווא פטור מן התורה ומנאל הפקר מהי פירות דהפקר שהם בני עשורי מן התורה על זה הענין שהוא מן התורה (רא"ה ב שחמן).

—

פירוש הרא"ש

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום א' לשבת אחת בו. ואמר הזמן הזה אס' לא זכיה בו אדם תהיה שלי כבתמלה: עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יבול לחזור בו. ולבטל מהפקר ללא תילא מרשות הפקיר עד שזכיה בו אחר הלך כיון שחזר בו פקע ההפקר וחייב במעשר: רישא רבנן וסיפא ר' יוס'. לדרבנן חל הפקר מיד ולר' יוסי עד דלתי לרשות הוכסו ודמוקו ר' יוחנן פלוגמיהו כתי הלך רישא רבנן כדפרישית ללא זכיה ג' אין יכול לחזור בו וזמן ג' ימים יכול לחזור בו מפני הרמאין וסיפא ר' יוסי דלא הוי הפקר עד דלתי ליד הוכסה הלך כל זמן שלא זכה בו אדם יכול לחזור בו: עולא אמר סיפא רבנן דהיא. פירוש מנו רישא: ושאינו הפקר לזמן דלא שביח. הלכך הוי הפקר גרוע כיון שלא הפקירו לעולם ומדור רבנן כהא שלא גמיר כדעשו שיהיה

אמר תהא שדה מופקרת לשבוע א'.
לשמיטה אחת(א):
עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו.
אפילו בסוף שבת או בסוף חדש:
משוכה בה בין הוא בין אחר.
אפילו תוך שעה (ב)
משפקירו זכה בה שום אדם או הוא בעצמו לשום הפקר הוי הפקר דקסבר דלא הוי הפקר עד דלתי לרשות זוכה.
וזכה ידידה או לאחר לא חשיבא מידי עד דרפק בה פורתא כדאמר במסכת עירוצין כפרק עושין פסין (דף כה).
כזהיא איתתא דעבדא מחייה בנכסי הגר תמא ההוא גברא רפק בה פורתא ואוקמוה רבנן בידיה דההוא גברא:
רישא רבנן וסיפא רבי יוסי.
רישא דאמר משלשה ימים ואילך אפילו לא תמא לרשות זוכה אין יכול לחזור בו דהוי הפקר רבנן היא וצדין הוא דאפילו מיזס ראשון הוי הפקר אלא מפני הרמאים כדאמר רבה לקמן לדברי הכל וסיפא רבי יוסי דאמר עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו דאמר דלא הוי הפקר מדאורייתא עד דלתי לרשות זוכה

ומשום הכי קתני יכול לחזור בו כר"י:
אמר עולא סיפא נמי רבנן היא.
דודאי מדאורייתא אע"ג דלא אחיא לרשות זוכה הוי הפקר לאלתר ואפילו מיזס ראשון. והאי דאמר כל שלשה ימים יכול לחזור לגבייה לא חשיבא הפקר מפני הרמאין ללכויל עלמא אית להו דרבה דאמר מפני הרמאין דהדרי ומחזקי בהו (י)
ואמרין דלא הוי הפקר עד שלשה ימים. וסיפא דאמר עד שלא זכה בה לא הוי הפקר דמשמע עד דלתי לרשות זוכה היינו טעמא דשאני חדש ושנה ושבוע דלא שכיחן דאין דרכן של בני אדם להפקיר לזמן וכיון דזה שינה לכך אמרו חכמים דלא ליהוי הפקר לאפקועי ממעשר כל זמן דלא אתי לרשות זוכה:
ר"ל אמר מדסיפא ר"י.
דמשמע דלא ליהוי הפקר עד דלתי לרשות זוכה:
רישא נמי.
בתוך ג' ולאחר ג' רבי יוסי היא. ורישא היינו טעם דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה (י):
משום דלא ליפשהי תורה הפקר.
דמדאורייתא ודאי לא הוי הפקר עד דלתי לרשות זוכה ולעולם כל זמן דלא תמא ל ידי זוכה לא הוי הפקר גמור וחייב חיוב דתרומה ומעשר והאי דאוקמוה רבנן תורת הפקר לאו משום לאפקועי מתרומה ומעשר דכיון דמדאורייתא חייב ללאו הפקר הוא לא מפקעי ליה רבנן מתרומה ומעשר דלאו כל כמיניה אלא כדי שלא תשתבח תורת הפקר. ומ"מ גבי שנה ושבוע כיון דלא שכיחי אוקמוה רבנן אדאורייתא דלא הוי הפקר עד דלתי ל ידי זוכה דלא גזרו ביה רבנן משום שלא תשתבח תורת הפקר:
אי הכי אפילו מיום ראשון(י) ליהוי הפקר.
כדי שלא תשתבח כו':
אמר רבה.
בדין הוי דליהוי הפקר מדרבנן אלא מפני הרמאין דבעי לאפקועי שדות מתרומה ומעשר ואפקרי להו ואי אמרינן דלאלתר הוי הפקר ופטור מן המעשר הדרי (י) מחזקי בהו ואדהכי כל שלשה ימים לא הוי הפקר לגבי איהו דקצרי מתוך כך אתי ומחזיק ביה והוי דיליה ומימנעי ולא מפקרי ולעולם אפילו לאחר שלשה ימים לא הוי הפקר מדאורייתא עד דלתי לרשות זוכה:
ופריך אצל מדאורייתא לא הוי הפקר
ודילמא

שהוא לזמן לא נחלקו:
ור"ל אמר מדסיפא רבי יוסי רישא נמי רבי
בו היינו טעמא דלא לישתבח תורת הפקר כלומר אין הכי נמי דמדינא לרבי יוסי אפילו לאחר שלשה יכול לחזור בו אלא היינו טעמא

אין בין המודר פרק רביעי נדרים ר"ן מד.

ואי אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחס וכו' עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו:
רישא רבנן וסיפא רבי יוסי.
קס"ד השתא דטעמא דרבי יוסי דאסר במתני' כדרבי יוחנן דאמר לעיל(א) דהפקר כמתנה דעד דלתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ומש"ה קאמר רישא רבנן וסיפא רבי יוסי.
וכהכי אחיא ליה כולה כרייתא שפיר דרישא קתני כל שלשה ימים יכול לחזור מפני הרמאין וכדפרישית מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדינא דס"ל לרבנן דהפקר מעידנא דלפקריה מפקירו נפק ליה מרשותיה וסיפא קתני דאס אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד ככה"ג ליכא למיחש לרמאין דאי דעמיה בעידנא דלפקריה דליהדר ולזכי ביה לאלתר למה ליה להפקירו לזמן ידוע לאפקריה לגמרי דכיון דעמיה למהדר ואלמזי ביה לא נפקא ליה מדיי אלא אלא ודאי לאזמו זמן שהפקירו גמיר והפקיר בלא הערמה כלל ולפיכך משוכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו והא אחיא שפיר אפילו לרבנן.
מיהו מאי דקתני עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס"ל דעד דלתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר לדרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי כדי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא כהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו כהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשוכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית וכדכתיבנא ואלטרין למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי כההוא גוונא עד שלא זכה בה. ובי תימא משוכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר היכי אחיא ליה שפיר דהא כיון דס"ל לרבי יוסי דהפקר עד דלתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקירו נמנא כדי הדרי זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי' אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דלתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר ג"כ לזכות בו הכי נמי כי הדר איהו גופיה וזכי ביה כפירוש מתורת הפקר ולא בסתם כי היכי דלא יתילי בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר.
הלכך אי רישא רבנן וסיפא רבי יוסי מתוקמא ליה שפיר.
מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אליבא דתרי תנאי ומשום הכי מתוך עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שבוע ושבת דלא שכיחן כלומר דלא שכיח דמפקרי אינשי ככי האי גונא וכיון ששנה זה אמדינן לדעמיה דכיון שלא רכא להפקירו הפקר עולם ואכתי אנדי גביה אפילו בצאותו זמן שהפקירו לא ניתא ליה דליפוק מרשותיה עד דזכי ביה איךך הילכך סבירא להו לרבנן כהפקר שהוא לזמן מאי דסבירא ליה לרבי יוסי כהפקר עולמית ואחיא סיפא שפיר לרבנן כדמתוקמא לרבי יוסי שהרי כהפקר

לחמסין ויש לנו לפרש הפקר דאורייתא במקום דלא אתי ל ידי רמאות דעיקר הפקר לא מזניז אלא כשביעות והתם

לא אתי ל ידי רמאות דאינו יכול להחליף שביעות ולומר זאת ששית ודומיא דשביעות דלא אתי ל ידי רמאות כגון אחר שלשה הוי הפקר אצל תוך שלשה לא ור' יוסי אוקר במתניתין מפני רמאין תוך שלשה אצל לאחר שלשה יהנה המודר לא משום מתנת בית חורין אלא משום דאורייתא לא הוה הפקר כל כמה דיכול לזני ל ידי רמאות כך פירש האביעזר.
ז"ע דהא תניא (ועיל דף מג.): דהפקר אם היה קודם נדרו אז יכול ליהנות אצל לאחר לא יהנה לעולם אפילו לאחר שלשה ואם כן הרי תוך שלשה הואיל דהפקר מדאורייתא הוי הפקר וכן ביד חכמים לבטל הפסקר מפני הרמאין ומאי פריך ודילמא אתי לעשורי ודאי אינו חייב מן התורה אפילו תוך שלשה מאחר שזכה וזכמסים גזרו מפני הרמאים ומעשר מנייה וזיה אצל לאחר שלשה מוכח מילתא דלאו רמאות הוא ואוקמוה רבנן אדאורייתא וגמתניתין דאוקר ר' יוסי כגמזיר משום דחיישנין לרמאות אצל כשהפקיר קודם נדרו אין שם רמאות דאנן סהדי דלאו לרמאות קמייחין אצל אין דין מדיר ודין הפקר שזין דמדיר אם הפקירו קודם לגזרו מותר מיד שיך למיגור וכן נדרו קודם אסור אף לאחר שלשה:

יוסי כיון דתקון רבנן דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו הפקר בית דין לענין ממון הפקר והוכה בו הוא

סימא דמילתא דר"ל הוא דקאמר דהפקר אינו אלא משום שלא תשתבח תורת הפקר אצל מדאורייתא לא הוי הפקר:

עין משפט ונר מצוה

א ב מו מו" פ"ב מהל' נדרים הלכה יח סמג לאוין נמכ טושי"ע ח"מ סי' רעג סעיף י':

—

תוספות

אמר שדה זו מופקרת ליום א' לשנה א' עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יבול לחזור בו. וחייב במעשר מדרבנן ובטל ההפקר ומעשר מיניה וזכיה ואחי נמי כר' יוסי דמתמרינן עליה וה"ה בלא זמן ואי דנקט זמן לרבנותא נקטיה דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית חורין כך פ"י הרי"ר אליעזר ועוד נראה דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משוכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ודוקא משום דהפקר לזמן הוא אצל בסתם לא כדפרישית אצל האי דלזמן מועט מסתמא אצל הפקר גמור דלא שיך למיגור ועוד דדוקא זכה אחר אצל הוא לא ולתם נקטיה ומשום דרישא נקט הוא כהא נמי נקטיה דכיון דלתי לרשות זוכה לא שיך למיגור אצל אם הוא יהיה פטור שיך למיגור: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.**
בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגביעי מדור רבנן ואף על גב דלא מתמרינן כגמזיר הכא מתמרינן עפי דלזני הפקר עד שזכה בו אחר כדפרישית אצל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דברישא אמר חייב עד לאחר שלשה הכא הטעם דפ"י: **ריש לקיש אמר אפי' רישא אתיא בר' יוסי.**
דמתמיר כגמזיר הכא נמי חייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דלתי לרשות זוכה משום רמאות אצל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתבח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **אי הכי אפי' ביום ראשון נמי.**
כיון דחיישנין לשלא תשתבח תורת הפקר ושיצק שיטמו דלא חל עד דלתי לרשות זוכה היה לו לפטור מיזס ראשון. כשלמא לעולא דמוקי לה כרבנן דאמרי כשיטמיהו דמודר שלא תשתבח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא תנאי הכתוב